

CYNGOR SIR YNYS MÔN <u>Templed Adroddiad Sgrwtini</u>	
Pwyllgor:	Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio
Dyddiad:	21 Medi, 2020
Pwnc:	Ymateb y Cyngor i'r Argyfwng Covid-19
Pwrpas yr Adroddiad:	Craffu ar ymateb y Cyngor i'r Argyfwng Covid-19 gan ganolbwyntio'n benodol ar agweddau cymunedol a chydweithio
Cadeirydd Sgrwtini:	Y Cyngorydd Gwilym Owen Jones
Aelod(au) Portffolio:	Arweinydd y Cyngor, a holl aelodau'r Pwyllgor Gwaith
Pennaeth Gwasanaeth:	Annwen Morgan, Prif Weithredwr
Awdur yr Adroddiad:	Annwen Morgan, Prif Weithredwr
Rhif Ffôn:	01248 752499
E-bost:	AnnwenMorgan2@ynysmon.gov.uk
Aelodau Lleol:	Amherthnasol

1 - Argymhellion
<p>A1 Gofynnir i'r Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nodi ymateb y Cyngor i'r pandemig hyd yn hyn a chytuno ar ymateb ffurfiol i'r Pwyllgor Gwaith • cytuno ar ei flaenoriaethau ar gyfer craffu ar feysydd penodol o ymateb y Cyngor i'r argyfwng yn ystod 2020/21 a'r tu hwnt <p>A2 Argymell i'r Pwyllgor Gwaith fod y Byrddau Rhaglen yn cyflwyno adroddiadau cynnydd rheolaidd i'r ddau bwyllgor sgrwtini ar Gynllunio'r Adferiad a Chyflawni yn y Normal newydd</p>

2 – Cyswllt efo Cynllun y Cyngor / Blaenoriaethau Corfforaethol Eraill
<p>Mae'r adroddiad hwn yn trafod ymateb y Cyngor i'r pandemig byd-eang o dan ddarpariaethau Deddf Argyfyngau Sifil Posib 2004, sy'n flaenoriaeth allweddol i'r Cyngor. Mae gan y Cyngor rolau a chyfrifoldebau penodol o dan y Ddeddf wrth baratoi ac ymateb i argyfwng ar lefel leol.</p>

3 – Egwyddorion fel Canllaw ar gyfer Sgrwtini
<p>Er mwyn cynorthwyo Aelodau wrth graffu ar y pwnc:-</p> <p>3.1 Effaith mae'r eitem yn ei chael ar unigolion a chymunedau [ffocws ar y cwsmer/ dinesydd]</p> <p>3.2 Edrych ar effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd unrhyw newid arfaethedig – yn ariannol ac o ran ansawdd [ffocws ar werth]</p>

3.3 Edrych ar unrhyw risgiau [ffocws ar risg]**3.4 Craffu'n cymryd rôl rheoli perfformiad neu warantu ansawdd [ffocws ar berfformiad ac ansawdd]****3.5 Edrych ar gynlluniau a chynigion o safbwynt:**

- Hirdymor
- Atal
- Integreiddio
- Cydweithio
- Cynnwys

[ffocws ar lesiant]**4 – Cwestiynau Sgriwtini Allweddol**

1. A yw'r Cyngor wedi blaenoriaethu a rheoli ei adnoddau'n effeithiol mewn ymateb i'r argyfwng?
2. A yw gweithredoedd y Cyngor hyd yma wedi bod yn amserol ac yn effeithiol mewn ymateb i'r sefyllfa argyfwng?
3. A oes gan y Pwyllgor farn ar briodoldeb ac effeithiolrwydd ymateb y Cyngor hyd yma ac a oes unrhyw feysydd i'w datblygu a gwersi i'w dysgu?
4. I ba raddau mae'r Cyngor wedi cydweithio'n effeithiol gydag eraill i gefnogi trigolion, cymunedau a busnesau'r Ynys?
5. Pa mor gadarn yw cynllunio'r Cyngor ar gyfer yr Adferiad a'r Normal newydd?
6. Pa feysydd penodol o ymateb y Cyngor y byddai'r Pwyllgor yn dymuno eu blaenoriaethu yn ei flaen raglen waith yn ystod 2020/21 a'r tu hwnt?

5 – Background / Context**1. CEFNDIR / CYD-DESTUN**

- 1.1. Mae Covid-19 yn glefyd heintus gyda nifer fawr o achosion ar hyn o bryd, sy'n effeithio ar dros 200 o wledydd ledled y byd¹, gan gynnwys y Deyrnas Unedig. Felly mae'n wir dweud bod y pandemig yn cael effaith bellgyrhaeddol. Mae'r cyfnod hwn (**rheoli'r ymateb brys i'r Pandemig, y Cyfnod Adfer a dychwelyd yn raddol i'r Normal newydd**) yn gyfnod heriol eithriadol i'r Cyngor a phob sefydliad cyhoeddus arall ar draws Cymru wrth i ni barhau i wynebu heriau argyfwng Covid-19. Mae hyn wedi golygu bod y Cyngor wedi newid ei ffordd o weithio o ganlyniad i'r argyfwng iechyd byd-eang. Isod mae crynodeb o ddyddiadau allweddol pryd / sut esblygodd yr argyfwng yn lleol:
  - 10 Mawrth – Sefydlu Grŵp Cydlynu Strategol
  - 18 Mawrth – Sefydlu Tîm Rheoli Ymateb i'r Argyfwng gan y Cyngor
  - 23 Mawrth – Cyfnod clo i'r DU gyfan a gofyn i staff weithio gartref.

¹ Dywedodd Sefydliad Iechyd y Byd fod achosion mewn 216 o wledydd, ardaloedd neu diriogaethau ar 05/08/2020

- 1.2. Mae'r Ganolfan Craffu Cyhoeddus wedi cyhoeddi papur ynghylch Craffu yn ystod y pandemig (<https://www.cfps.org.uk/?publication=covid-19-guide-2-scrutiny>).

2. RHESYMEG AR GYFER CRAFFU AR Y PWNC

Mae'r achos dros graffu ar ymateb y Cyngor i bandemig Covid-19 yn un hynod gryf:

- Yn ystod cyfnod argyfwng, mae llywodraethu ac atebolrwydd yn allweddol bwysig ac mae'n hynod bwysig bod Aelodau Etholedig a dinasyddion Ynys Môn yn cael sicrwydd bod y penderfyniadau a wneir yn briodol, yn amserol ac yn dryloyw
- Mae model arfer da'r Ganolfan Craffu Cyhoeddus yn cyfeirio at yr angen i Bwyllgorau Sgriwitini Cyngorau graffu ar drosolwg o ymateb y sefydliad i Covid-19
- Yn lleol, mae cylchoedd gorchwyl y ddau bwyllgor yn hwyluso'r broses o osod ffiniau ar gyfer craffu ar y pwnc
- Mae bellach yn amserol i ni bwysu a mesur, a dysgu wrth symud ymlaen

Amcanion y gwaith sgrwitini

Cynigir bod pedwar pwrpas i graffu ar ymateb y Cyngor:

- mesur effeithiolrwydd y cydweithio lleol a rhanbarthol a ddigwyddodd yn ystod y pandemig, y datblygiadau a'r perthnasau cadarn a gafodd eu sefydlu a'u cryfhau
- ystyried y trefniadau llywodraethu o ran cydweithio, cyfathrebu a rhannu gwybodaeth
- cyfle i nodi gwersi i'w defnyddio i lywio ymateb y Cyngor i'r cyfnod Adfer ar gyfer y normal newydd
- cynorthwyo gyda'r gwaith paratoi ar gyfer unrhyw ymchwydd yn y dyfodol.

YMATEB Y CYNGOR I'R PANDEMIG COVID-19

3. TREFNIADAU LLYWODRAETHU

3.1 Mae cynlluniau argyfwng ar gyfer Covid-19 yn disgyn o dan darpariaethau Deddf Argyfyngau Sifil Posib 2004 ac arweinir y gwaith yn genedlaethol gan Lywodraethau'r Deyrnas Unedig a Chymru. Rhoddwyd trefniadau llywodraethu ar gyfer cynlluniau argyfwng ar waith yn genedlaethol, yn rhanbarthol ac yn lleol i arwain yr ymateb i'r pandemig. Ar lefel ranbarthol, mae hyn wedi'i arwain a'i gydlynu gan y Fforwm Gwytnwch Lleol (lle mae'r sector cyhoeddus yn cydweithio) trwy'r Grŵp Cydlynu Strategol (GCS). Mae'r Cyngor wedi cyfrannu'n llawn at waith is-grwpiau thematig penodol sy'n adrodd i'r GCS:

- Iechyd a gofal cymdeithasol
- Marwolaethau ychwanegol
- Y Cyfryngau
- Cyfarpar Diogelu Personol (PPE)

3.2 Mae'r Cyngor yn parhau i fod yn gyfrifol am benderfyniadau lleol ac am gwrdd â gofnydd deddfwriaeth ac arweiniad cenedlaethol perthnasol. Bu rôl monitro ac adrodd hefyd trwy'r strwythurau llywodraethu i ddylanwadu a hysbysu. Parhaodd y GCS i fod yn weithredol tan ddiwedd mis Gorffennaf 2020 ac yna cafodd ei ddisodli gan y Grŵp Adfer Rhanbarthol (cyfeirier at baragraff 7.3 am y manylion).

3.3 Bu i'r Pwyllgor Sgriwitini Corfforaethol yn ei gyfarfod ar 14 Medi roi ystyriaeth i'r materion canlynol:

- trefniadau llywodraethu brys lleol
- darpariaeth PPE i staff y Cyngor
- lles preswylwyr a staff cartrefi gofal y Cyngor
- effaith ar gyllidebau'r Cyngor (yn cynnwys taliadau grant)
- adleoli staff y Cyngor
- galluogi gweithio'n ddiogel o bell a'r dyfodol
- diogelu unigolion bregus a materion lles ehangach y tu hwnt i gyfrifoldebau diogelu statudol
- rheoli TTP ar lefel leol

3.4 Cyfathrebu ac ymgysylltu gydag Aelodau - mae'r Prif Weithredwr a'r Dirprwy Brif Weithredwr wedi bod yn diweddarau Arweinwyr Grŵp yn gyson ac yn rheolaidd. Mae hyn wedi cynnwys diweddariadau dyddiol ar gyfer yr holl Aelodau Etholedig a staff, sesiynau briffio² rheolaidd i Aelodau ac adrodd yn ffurfiol i'r Pwyllgor Gwaith ar:

- **15/06/2020. Diweddariad ar ymateb y Cyngor hyd yma i'r argyfwng Covid-19.** Dolen i'r adroddiad isod:
<http://democratiaeth.ynysmon.gov.uk/documents/s15765/Ymateb%20y%20Cyngor%20i%20Covid-19.pdf?LLL=1>
- **13/07/2020. Coronafeirws - Cynllunio'r adferiad cynnar.** Dolen i'r adroddiad isod:
<http://democratiaeth.ynysmon.gov.uk/documents/s15828/Gwaith%20Cynllunio%20Cynnar%20ar%20gyfer%20Adfer%20yn%20dilyn%20yr%20haint%20Coronafeirws.pdf?LLL=1>
- **17/08/2020. Coronafeirws – Diweddariad ar gynllunio a chyflawni'r adferiad.** Dolen i'r adroddiad isod:
<http://democratiaeth.ynysmon.gov.uk/documents/s16155/Y%20Sefyllfa%20Ddiweddaraf%20ar%20Gynllunio%20a%20Chyflawni%20Adferiad%20or%20Coronafeirws.pdf?LLL=1>

3.4 Gellir gweld cryn dipyn o fanylion am ymateb y Cyngor hyd yma trwy'r dolenni uchod i adroddiadau a gyhoeddwyd yn flaenorol.

3.6 Mae gwefan y Cyngor hefyd wedi'i diweddarau'n rheolaidd i ddarparu'r wybodaeth ddiweddaraf am ein ymateb lleol i'r pandemig a materion sy'n ymwneud â gwasanaethau. Defnyddiwyd cyfryngau cymdeithasol yn helaeth hefyd i gyfleu negeseuon a chyhoeddiadau allweddol.

4. MEYSYDD RISG ALLWEDDOL

Mae trefniadau llywodraethu'r Cyngor wrth arwain ac ymateb i'r argyfwng wedi cynnwys rheoli risgiau allweddol i warchod gweithlu'r Cyngor, trigolion, busnesau a chymunedau. Crëwyd cofrestr risg benodol o'r cychwyn cyntaf ac mae'n cael ei hadolygu a'i diweddarau bob wythnos. Mae'r risgiau allweddol wedi'u blaenoriaethu o ran amser ac ymdrech. Mae'r risgiau allweddol wedi cynnwys:

- cartrefi gofal
- profi, olrhain a diogelu (TTP)
- cyfarpar diogelu personol (PPE)
- delio ag achosion
- cefnogi teuluoedd bregus
- yr effaith ar sefyllfa ariannol y Cyngor
- yr effaith ar weithlu'r Cyngor

² Cynhaliwyd sesiynau Briffio i Aelodau ar 04/06/2020, 24/06/2020 a 02/07/2020

5. MATERION PENODOL I'W CRAFFU

Craffu Pandemig Covid-19

Gan fod y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio yn gyfrifol am oruchwylio gwaith partneriaid ar yr Ynys yn ogystal â mesur a chraffu gwerth unrhyw waith cymunedol, mae'n gwneud synnwyr i'r Pwyllgor graffu ar **agweddau cymunedol** ymateb y Cyngor i argyfwng Covid-19.

5.1 Allbynnau y Llif Gwaith Cymunedol (yn cynnwys mewnbwn Medrwn Môn a Menter Môn)

- Mae'r holl wasanaethau o fewn Cyngor Sir Ynys Môn wedi gweithio'n dda gyda'i gilydd er mwyn bodloni anghenion preswylwyr Ynys Môn yn ystod pandemig, ac mae anghenion ein preswylwyr wedi amrywio'n sylweddol drwy gydol y pandemig.
- Mae'r cydweithio rhwng meysydd gwasanaeth allweddol wedi bod yn rhagorol yn ystod y cyfnod hwn, ac mae hyn wedi cynnwys darpariaeth gwasanaeth creadigol a gwahanol iawn.

5.1.1. Yr her

- Cwrdd ag anghenion yr **HOLL** drigolion (gan gynnwys plant a'u teuluoedd) yn ystod y pandemig, a oedd yn golygu bod y Cyngor yn cydgysylltu ystod o brosiectau newydd ac arloesol gyda phartneriaid a'r trydydd sector.
- Mae'r Cyngor eisoes yn gweithio'n dda gyda phartneriaid a sefydliadau'r trydydd sector i gyflawni dyletswyddau anstatudol er mwyn gwella canlyniadau i drigolion Ynys Môn.
- Roedd y Pandemig yn golygu ein bod wedi gwella neu adeiladu ar ddarpariaeth a oedd eisoes yn bodoli ac ehangu ystod gyfan o wasanaethau ledled yr Ynys

5.1.2 Sut ymatebodd y Cyngor

- Yn Ynys Môn, sefydlwyd Partneriaeth i ddarparu cefnogaeth i bobl fregus yn ein cymunedau yn ystod wythnosau cyntaf y pandemig. Gellir gweld y datganiad o weithio ar y cyd rhwng Cyngor Sir Ynys Môn, Medrwn Môn a Menter Môn yma: <https://www.ynysmon.gov.uk/cy/newyddion/newyddion/ynys-mon-wedi-ymrwymo-i-gefnogi-gwirfoddolwyr-syn-helpu-pobl-fregus-yr-ynys>
- Datblygwyd canllawiau cymunedol ynghylch Covid -19 a gwybodaeth bwysig arall, gweler y ddolen isod. Mae'r ddolen hefyd yn cynnwys manylion cyswllt cydlynwyr cymunedol a chwmnïau danfon bwyd
- Sefydlwyd Grŵp Llywio gyda swyddogion allweddol o'r tri sefydliad sy'n rhan o'r bartneriaeth a gweithredwyd tair ffrwd waith, sy'n cynnwys:
  - Ffrwd Waith Bwyd – yn cynnwys y banc bwyd a pharseli bwyd dan y prosiect Neges
  - Gwirfoddoli – gwirfoddolwyr arbenigol a chymunedol ledled yr ynys
  - Cyfeillio a llesiant (yn cynnwys y rheini a oedd yn cysgodi)

- d. Adolygwyd pob llif gwaith trwy wneud galwadau cynhadledd penodol, sy'n digwydd naill bob pythefnos neu bob tair wythnos. Yn ystod cyfnod cychwynnol y pandemig, roedd y galwadau hyn yn cael eu gwneud yn wythnosol. Datblygwyd cylchlythyr partneriaeth a gyhoddwyd bob yn ail wythnos i roi gwybodaeth am weithgareddau pawb sy'n rhan o'r bartneriaeth a'r cynnydd gwaith.
- e. Sefydlodd y Cyngor linell ffôn ymateb brys benodol gyda 9 opsiwn ac ar agor 7 diwrnod yr wythnos. Mae Gwybodaeth, Cyngor a Chymorth ar gael trwy ein Pwynt Mynediad Sengl yn y gymuned a hwylusir gan Medrwn Môn ac a gefnogir gan Gydlynwyr Asedau Lleol (asiantiaid cymunedol sy'n cysylltu unigolion ag asedau a gwasanaethau cymunedol - elfen allweddol o'n gwasanaeth presgripsiynu cymdeithasol).
- f. Yn ystod y cyfnod clo, sefydlwyd dau fanc bwyd dros dro ar yr Ynys, un yn Llangefni a'r llall ym Mhorthaethwy. Gwnaed hynny trwy'r llif gwaith Bwyd sy'n cynnwys Gwasanaethau Tai, Banc Bwyd Ynys Môn a'r CAB. Roedd y banciau bwyd ychwanegol hyn yn gweithio ar y cyd â'r banciau bwyd sydd eisoes wedi hen sefydlu ac sy'n gweithredu yng Nghaergybi ac Amlwch.
- g. Yn ystod y cyfnod clo a hyd at 28 Gorffennaf dosbarthwyd cyfanswm o 742 o becynnau bwyd o'r 4 banc bwyd sy'n gweithredu ar yr Ynys,
- h. Sefydlodd Menter Môn, ar y cyd â bwyty Dylan's y prosiect Neges a oedd yn dosbarthu pecynnau bwyd, gan gynnwys prydau wedi'u paratoi'n ffres. Dosbarthwyd tua 3000 o becynnau bwyd i unigolion yn ystod y cyfnod.
- i. Ymatebodd Medrwn Môn ac addasu fel bod ei weithgareddau yn canolbwyntio ac yn troi o gwmpas yr ymateb i Covid-19. Mae Medrwn Môn yn rhedeg Rhaglen Un Pwynt Mynediad a Phresgripsiynu Cymdeithasol yn y Sector Gwirfoddol o'r enw Linc Cymunedol Môn, a defnyddiwyd y gwasanaeth hwn gyda'i linell ffôn a'i gyfleuster e-bost i gydlynu elfen cymorth cymunedol yr ymateb. Defnyddiwyd y llinell ffon hon i nodi Gwirfoddolwyr a Chydlynwyr Timau Ardal dan arweiniad Gwirfoddolwyr. Fe'i defnyddiwyd hefyd i gyfeirio pobl oedd angen cymorth. Bu cynnydd yn nifer y bobl a gafodd gymorth gan Linc Cymunedol Môn yn y cyfnod COVID, gyda'r gwasanaeth yn derbyn 146 o atgyfeiriadau unigol newydd yn y cyfnod o 20 wythnos a gwnaed 134 o alwadau i'r llinell argyfwng a sefydlwyd gan y Cyngor i ddarparu gwybodaeth am gymorth cymunedol.
- j. Roedd y dull hwn o weithredu'n golygu bod yn rhaid i Medrwn Môn newid y ffordd o ddarparu eu gwasanaethau, sef newid o gyswllt wyneb yn wyneb i wneud galwadau ffôn a pheidio ymweld â chartrefi oni bai bod hynny'n hollol angenrheidiol. Fodd bynnag, ni fu newid yn yr hyn yr oedd gan Medrwn Môn i'w gynnig o ran gwasanaethau, ac mewn sawl ffordd, llwyddwyd i wella'r hyn yr oeddent yn medru ei gynnig, gan eu bod wedi gallu cynorthwyo i sefydlu 36 o Dimau Cymorth Ardal dan arweiniad Gwirfoddolwyr a chanddynt dros 850 o wirfoddolwyr yn gweithredu. Arweiniodd hyn at sefydlu Banc Gwirfoddolwyr Môn. Roedd pobl fregus ar yr Ynys yn dal i allu derbyn neges o'r siop ac eitemau hanfodol, meddyginiaeth, parseli bwyd a gwybodaeth am ba wasanaethau oedd ar gael iddynt yn ystod yr 20 wythnos ddiwethaf.
- k. Rhwng Mawrth - Mehefin, 2020 gwelodd y banciau bwyd gynnydd sylweddol yn y galw wrth i lawer o aelwydydd golli incwm oherwydd cyfyngiadau'r cyfnod clo. Sefydlwyd dau fanc bwyd dros dro yn gyflym yn Llangefni a Chaergybi i helpu banciau bwyd sydd eisoes wedi'u lleoli yng Nghaergybi ac Amlwch.
- l. Mae'r banciau bwyd wedi gweld galw am barseli bwyd yn cynyddu 400% o'i gymharu â'r adeg hon y llynedd:
- Ers y cyfnod clo, dosbarthwyd cyfanswm o 1,440 o barseli gan bob banc bwyd ar yr Ynys. Mae hyn yn cyfateb i werth bron i £40k o fwyd. Trwy

amrywiol ymdrechion codi arian, mae gan y banciau bwyd ddigon o fwyd a chyllid os byddwn yn gweld ymchwydd yn y lefelau heintio. Mae banciau bwyd hefyd wedi arallgyfeirio i gynnig eitemau bwyd ffres a bwyd wedi ei rewi fel rhan o'u parseli bwyd.

- Mae'r prosiect Neges wedi danfon 2858 o barseli ar Ynys Môn. Ers canol mis Mawrth, mae'r prosiect Neges wedi cyflenwi mwy na 3,000 o flychau ar gyfer dros 8,000 o bobl, yr holl gynnwys wedi dod gan gyflenwyr cadwyni bwyd lleol.

5.1.3 Canlyniad

- a. Roedd y gwaith partneriaeth rhwng Cyngor Sir Ynys Môn a Medrwn Môn o dan y Cyllidebau Cyfun UPM a'r Rhaglen Phresgripsiynu Cymdeithasol, Linc Cymunedol Môn, yn golygu y gellid rhannu gwybodaeth yn rhwydd ac yn llyfn am unigolion a fyddai angen help. Bu modd defnyddio gwahanol ddulliau i ymgysylltu â'r unigolion hynny er mwyn sicrhau na adawyd neb heb unrhyw fath o gefnogaeth. Cysylltwyd â dros 3,000 o bobl fel rhan o'r broses hon.
- b. Roedd y broses o rannu gwybodaeth a'n gweithdrefnau adrodd ar y cyd hefyd yn golygu y gallai unigolion gael eu croesgyfeirio ymlaen at wahanol bartneriaid ac y gellid uwchgyfeirio materion yn gyflym ar gyfer ymateb pan oedd angen.
- c. Derbyniodd y gwirfoddolwyr yn y Timau Cymorth Ardal ganllawiau cynhwysfawr, gyda Chydlynwyr Timau Ardal yn cael eu cysylltu â'u Cydlynnydd Asedau Lleol yn Linc Cymunedol Môn fel eu bod yn gallu cyfeirio pobl oedd angen cymorth ychwanegol yn uniongyrchol at eu Cydlynnydd Asedau Lleol.
- d. Dros gyfnod o 20 wythnos mae Timau Cymorth Ardal Gwirfoddol a Linc Cymunedol Môn wedi gwneud y canlynol:
  - Danfon 1,800 o bresgripsiynau
  - Gwneud 8,426 o alwadau cadw mewn cysylltiad
  - Cyfeirio 160 o bobl i Fanciau Bwyd / y Cynllun Neges
  - 12,125 o Droeon Da ar gyfer 1689 o bobl (hyd at wythnos gyntaf mis Awst)
- e. Mae Medrwn Môn hefyd wedi gallu helpu i sefydlu 8 Cynllun Tro Da o'r timau cymorth presennol, er mwyn sicrhau ein bod yn cadw gwirfoddolwyr a bod y math hwn o gefnogaeth yn parhau yn y tymor hir. Bydd yr 8 hyn yn ymuno â 3 Chynllun Tro Da a sefydlwyd yn flaenorol ac a addasodd eu ffyrdd o weithio o dan COVID i sicrhau bod mwyafrif yr Ynys yn cael gwasanaeth.
- f. Wrth i ni symud i'r Cyfnod DIOGELU, bydd hyn yn cryfhau'r cynnig a bydd Medrwn Môn yn cefnogi'r Cynlluniau Tro Da trwy'r ddarpariaeth staff gyfredol o dan raglen Linc Cymunedol Môn a'r Trydydd Sector yn ehangach.
- g. Bu'n rhaid i ni fod yn fwy hyblyg ac arloesol yn y gefnogaeth rydym ni'n ei rhoi i ofalwyr.
- h. Parhau i roi cymorth wedi'i deilwrio ar ffurf cyswllt dros y ffôn / fideo / ar-lein, galwadau cadw mewn cysylltiad, grantiau brys ymatebol, gwybodaeth a chyngor penodol ynghylch pryderon ariannol, eiriolaeth lefel isel, cyfeirio pobl at gymorth yn y gymuned, gan gynnwys banciau bwyd, grwpiau rhithwir, llythyrau teithio, masgiau diogelu i ofalwyr, cylchlythyr penodol, rhannu pryderon gyda chyrrff priodol, cefnogaeth i ofalwyr ynghylch gweithdrefnau rhyddhau newydd a chymorth i ofalwyr unigolion sy'n byw gyda chyflyrau iechyd meddwl. Gwnaed dros 3000 o gysylltiadau â gofalwyr yn ystod y cyfnod hwn.
- i. Mae'r Gymdeithas Alzheimer wedi sefydlu gwasanaeth ymateb dros dro newydd i'r sefyllfa Covid o'r enw 'galwadau cydymaith'. Mae'r galwadau cydymaith yn cynnig gwasanaeth lle mae gwirfoddolwr hyfforddedig yn cysylltu â phobl â dementia yn rheolaidd.

- j. Mae Gweithwyr Cymdeithasol wedi bod yn cefnogi gofalwyr trwy gadw mewn cysylltiad â nhw'n rheolaidd dros y ffôn. Yn dilyn asesiad risg, a chan gadw at ganllawiau pellhau cymdeithasol llym, mae ymweliadau cartref hefyd wedi bod yn digwydd dros yr wythnosau diwethaf.
- k. Roedd Gweithwyr Cymdeithasol, Gweithwyr Tîm o Amgylch y Teulu a Gweithwyr Ieuenctid yn cadw mewn cysylltiad â phlant bregus a'u teuluoedd, gan ddsbarthu Prydau Ysgol Am Ddim, darparu bagiau gweithgaredd (dros 600 i gyd) a rhoi cyngor ac arweiniad i rieni a oedd yn ei chael hi'n anodd ymdopi trwy gydol y cyfnod hwn.
- l. Mae diffyg gofal dydd a gofal seibiant wedi arwain at gynnydd yn y gwasanaeth eistedd gyda phobl a gynigir i roi ysbaid i ofalwyr.
- m. Mae'r Cyngor hefyd wedi defnyddio cyllid CGC i ddarparu mwy o'r rhaglen 'canu ar gyfer yr ymennydd' sy'n cael ei rhedeg gan y Gymdeithas Alzheimer. Rydym hefyd yn gweithio ar ddatblygu rhaglen hyb cymunedol rhithiol gyda 4 o'n hybiau cymunedol ac un o'r timau ardal gwirfoddol. Prynwyd 120 o ddyfeisiau electronig ynghyd â bwndel data 90 diwrnod ar gyfer aelodau'r hybiau nad oes ganddynt gysylltiad â'r rhyngwyd. Bydd drafft terfynol o'r wefan yn barod erbyn dechrau mis Medi.
- n. Roedd angen gwneud darn ychwanegol o waith ar gyfer y cynllun casglu Meddyginiaeth. Fe ddaru Clystyrau Meddygon Teulu Môn ariannu gwiriadau DBS ar gyfer gwirfoddolwyr a gafodd eu recriwtio gan Medrwn Môn. Yn sgil asesiadau risg ychwanegol a gwaith a wnaed gyda Phennaeth Fferylliaeth a Meddyginiaethau BIPBC (Ardal y Gorllewin) llwyddodd Medrwn Môn i roi'r rhaglen ar waith mewn pythefnos, bron i fis cyn i'r rhaglen gael ei sefydlu gan y Groes Goch.
- o. Mewn ymateb i'r pandemig fe aethom ati i addasu'r ffordd o ddarparu'r cymorth hwn, ond dim ond ychydig a newid a fu yn y math o gefnogaeth a gynigiwyd. Cael cyflenwadau bwyd oedd y flaenoriaeth i lawer o'r bobl a gysylltodd â ni.
- p. Yn sgil COVID newidodd ein ffordd o ddarparu ein gwasanaethau. Yn ychwanegol at ein gwasanaethau ffôn ac ar-lein, gwnaed gwaith uniongyrchol ar lawr gwlad gan ein Timau Cymorth Ardal dan arweiniad gwirfoddolwyr. Daethom i sylweddoli'n gyflym, fodd bynnag, fod ein cymunedau wedi dechrau gofyn am wahanol fathau o gefnogaeth wrth iddynt ddod yn fwy unig ac ynysig. Er bod y Galwadau Cadw mewn Cysylltiad yn dal i ddigwydd, roedd unigolion eisiau mwy o weithgareddau i'w cadw'n brysur. Gweithiodd Cyngor Sir Ynys Môn mewn partneriaeth ag Age Cymru Gwynedd & Môn a Medrwn Môn i sicrhau arian i redeg gwefan hybiau cymunedol rhithwir. Mae'r cynllun peilot hwn yn cael ei ddatblygu gyda llond llaw o'n hybiau cymunedol a dau o'n Timau Cymorth Ardal a bydd yn cynnig cyfle i'r rhai mwyaf bregus ac ynysig yn yr ardaloedd hynny gymryd rhan mewn gweithgareddau grŵp ar-lein, teithiau rhithwir o dirnodau lleol, a digwyddiadau ar-lein.
- q. I ni yma yn Ynys Môn, mae'r pandemig wedi cryfhau ein Model Adeiladu Cymunedau ac wedi ein symud ymlaen yn gyflymach tuag at adeiladu cymunedau mwy gwydn sy'n gallu cynorthwyo eu hunain a gweithio mewn partneriaeth â ni i nodi pryd a sut mae nhw'n dymuno cael mewnbyn gan ein gwasanaethau.
- r. Ar hyn o bryd rydym yn ailagor ein gwasanaethau dydd yn raddol yn dilyn y broses asesu risg gorfforaethol. Mae'r holl wasanaethau a ddarperir gan yr adran plant a theuluoedd wedi dychwelyd i ryngweithio wyneb yn wyneb yn bennaf. Bydd grwpiau rhianta yn parhau i gyfarfod yn rhithiol.
- s. Yn ystod anterth y pandemig, roedd gan y 36 tîm Cymorth Ardal dros 850 o wirfoddolwyr, a gwnaed Medrwn Môn ddarn penodol o waith i geisio deall pa gapasiti oedd gan y timau hynny ar benwythnosau a chyda'r nos pe bai nifer y ceisiadau'n cynyddu. Dywedodd pob tîm y gallent ymdopi pe bai'r galw am eu cymorth yn cynyddu ac roeddent yn teimlo bod ganddynt fwy o wirfoddolwyr nag oedd eu hangen mewn gwirionedd ar rai adegau.

- t. Dros yr wythnosau diwethaf mae Cyngor Sir Ynys Môn a Medrwn Môn wedi bod yn gweithio gyda sefydliadau'r Trydydd Sector i edrych ar eu 10 Gwers a Ddysgwyd o'r 5 mis diwethaf. Mae pob sefydliad wedi darparu manylion am Wersi a Ddysgwyd ac ar hyn o bryd mae'r Grŵp Llywio yn edrych ar bob un ohonynt fel y gallwn nodi cyffelybiaethau a gwahaniaethau ar draws y sefydliadau er mwyn medru cynllunio ar gyfer ail don bosib neu i symud tuag at y cam DIOGELU. Yr hyn sydd wedi dod yn amlwg yn gyffredinol yw bod rhannu gwybodaeth yn ystod y cyfnod, a'r ffordd y rhannwyd y wybodaeth honno, wedi bod yn gadarnhaol ymysg yr holl bartneriaid.
- u. Bu'r Gwasanaethau Plant a Theuluoedd, sy'n cynnwys y Gwasanaeth Ieuencid, ynghyd â'r Gwasanaeth Hamdden a'r URDD, yn darparu Hybiau Chwarae Haf i blant bregus ledled Ynys Môn.
- v. Roedd y wybodaeth a ddisbarthwyd gan y Timau yn cynnwys gwybodaeth gyswilt ar gyfer eu Cydlynnydd Tîm Ardal a'r hyn yr oedd y Timau yn gallu ei ddarparu. Fe wnaeth rhai ardaloedd argraffu a danfon cylchlythyrau penodol a oedd yn ymwneud â COVID ac a oedd yn cynnwys gwybodaeth am y Timau a'r gweithgareddau roeddent wedi bod yn eu ymgymryd â nhw yn ystod y pandemig.
- w. Mae partneriaid yn trafod hygyrchedd ac ystyriaethau iaith bob amser. Mae hyn yn arbennig o bwysig gan fod COVID a maint y wybodaeth sy'n cael ei rhannu yn arbennig o ddryslyd i lawer o bobl.
- x. Gwnaethom yn siŵr bod ein Bwletinâu, cylchlythyrau, arweiniad, taflenni ac ati yn hawdd eu darllen a'u deall, yn y Gymraeg ac yn y Saesneg. Fe wnaethom hefyd gynhyrchu nifer o fideos byr ar gyfer cyfryngau cymdeithasol. Roedd y fideos hyn yn arbennig o ddefnyddiol ar ddechrau'r cyfnod pandemig gan iddynt dynnu sylw at fylchau mewn Timau Cymorth Ardal. Defnyddiwyd y fideos hyn felly i recriwtio gwirfoddolwyr a hefyd i rannu straeon gwirfoddolwyr ac i ddiolch i'r rheini a oedd wedi helpu.
- y. Roedd 37 o dimau o wirfoddolwyr lleol (Timau Ardal), gyda 860 o wirfoddolwyr, ar waith yn ystod yr ymchwydd cyntaf o Covid-19. Rhwng 23 Mawrth a 31 Awst 2020 gwnaed cyfanswm o 11,673 tro da. Mae'n bwysig ychwanegu fod y troeon da yn parhau er gwaethaf llacio'r cyfyngiadau symud. Fodd bynnag, mae cohort o drigolion Ynys Môn wedi colli'r hyder i fynd allan ac i siopa.
- z. Creodd Menter Môn fap rhyngweithiol o fanylion pob Cydlynnydd Gwirfoddolwyr ac fe'i rhannwyd yn eang. Hyd yma mae 36,632 o bobl wedi edrych ar y map rhyngweithiol hwn. Yn eu plith roedd merch bryderus sy'n byw yng Nghanaada a oedd yn ceisio sicrhau cefnogaeth leol i'w mam oedrannus ar Ynys Môn.
- aa. Erbyn hyn mae Timau Ardal yn rhan o'r hyfforddiant i Wirfoddolwyr sy'n cael ei ddarparu ledled yr Ynys ac a brofwyd yn wreiddiol yn Mechell a Twrcelyn. Cynigir hyfforddiant i wirfoddolwyr ym meysydd GDPR, Trais Domestig a Diogelu. Mae'r hyfforddiant hwn yn cael ei weinyddu gan dîm Adnoddau Dynol CSYM drwy e-ddysgu. Gellir defnyddio'r hyfforddiant i gefnogi a gwella gwybodaeth a sgiliau gwirfoddolwyr am feysydd hanfodol megis diogelu. Gall gynorthwyo gwirfoddolwyr sydd wedi bod yn ddi-waith am gyfnod hir i ennill sgiliau a gwybodaeth newydd er mwyn gwella eu siawns o gael swydd. Credir y bydd hyd at 600 o wirfoddolwyr yn cael eu hyfforddi drwy system hyfforddi e-ddysgu CSYM.

- bb. Prosiect Ciando Menter Môn: prosiect i ddarparu llety dros dro i weithwyr allweddol yng Ngwynedd a Môn i leihau'r risg eu bod yn heintio eu teuluoedd yn ystod y cyfnod coronafeirws. Darparwyd llety i 47 o weithwyr a chofrestrwyd cyfanswm o 144 llety. Gweithiwyd mewn partneriaeth â chwmni llety gwyliau, Dioni. Mae'r prosiect yn cael ei arfarnu ar hyn o bryd.
- cc. Banc Amaeth / Agri Bank Menter Môn: Cofrestrodd 11, ac elwodd un tyddyn ar Ynys Môn o'r cynllun cneifio defaid gan fod y ffermwr yn sâl.
- dd. Cynllun Selog Menter Môn: Crëwyd 12 pecyn adnoddau, gan gynnwys taflenni gwaith ac atebion, 37 clip fidio i gefnogi'r gweithgareddau a thudalen facebook i rannau cynnyrch gyda rhieni - 620 o ddilynwyr a 926 o ddilynwyr ar Twitter. Ffrydiwyd y gwaith yn genedlaethol drwy'r Hyb, ac mae tystiolaeth iddo gael ei ddefnyddio tu hwnt i Ynys Môn.
- ee. Treuliodd CAB Ynys Môn amser yn cydgysylltu â chyrrff dyrannu grantiau a busnesau er mwyn ceisio cael cymorth ariannol i gynnal y banciau bwyd. Bu hyn yn hynod o effeithiol, a sicrhawyd £100,000 i Fanciau Bwyd Ynys Môn, sy'n ddigon i dalu am 50 tunnell o gyflenwadau brys. Ar sail lefelau brig, mae digon o arian a stoc yn ein banciau bwyd am gyfnod o hyd at 24 mis.
- ff. Mae nifer yr atgyfeiriadau a dderbyniwyd am ymyrraeth drwy'r Grant Cymorth Tai, sef y Rhaglen Cefnogi Pobl gynt, wedi cynyddu'n sylweddol yn ystod y cyfnod Covid-19. Ymddengys o ddadansoddiad o'r wythnos yn cychwyn 24.7.2020 fod nifer yr unigolion neu deuluoedd yr oedd angen ymyrraeth drwy'r Rhaglen Cymorth Tai arnynt yn sylweddol uwch na'r nifer o unedau a gomisiynwyd gan ddefnyddio'r arian a ddosbarthwyd gan Lywodraeth Cymru.
- gg. Comisiynir cyfanswm o 676 uned cymorth tai yr wythnos, ac mae un uned yn cyfateb i un unigolyn neu deulu. Fodd bynnag, mae'r data a gasglwyd ac a ddadansoddwyd drwy'r Un Pwynt Mynediad yn amlygu fod 734 uned cymorth wedi cael eu darparu, gyda 639 yn derbyn cymorth fel bo'r angen yn eu cartrefi eu hunain neu eiddo rhent a 95 mewn llety â chymorth dynodedig. Yn ogystal, mae 26 o achosion naill ai'n disgwyl am asesiad neu ar restr aros am wasanaeth, ac mae pob un o'r 10 o ddarparwyr a gomisiynwyd gennym yn darparu mwy o wasanaeth nag a nodir yn eu cytundebau. Felly, gan y darperir 58 uned yn fwy na'r nifer a gomisiynwyd ar hyn o bryd a gan fod 26 yn disgwyl am asesiad neu ar restr aros, mae'n rhesymol tybio fod galw y galw ar hyn o bryd 84 o achosion yn fwy na'r gwasanaeth a gomisiynir. Dylid nodi nad yw'r data hwn yn cynnwys oddeutu 55 o unigolion/teuluoedd eraill sydd mewn llety brys neu lety gwely a brecwast.
- hh. Mae dadansoddiad pellach o ddata'r Grant Cymorth Tai wedi amlygu cynnydd yn yr angen am ymyrraeth mewn achosion o gam-drin domestig yn ystod y cyfnod clo, er gwaetha'r ffaith mai dim ond yn ddiweddar y cafodd nifer o ddigwyddiadau eu hadrodd, ar ôl llacio rhai o'r cyfyngiadau a gyflwynwyd yn sgil Covid-19. O'r herwydd, gyda nifer gynyddol o'r rhai sy'n gyfrifol am y cam-drin yn rhydd i adael yr aelwyd, mae dioddefwyr / goroeswyr wedi cymryd y cyfle i wneud adroddiadau i'r awdurdodau perthnasol. Bu cynnydd amlwg mewn achosion iechyd meddwl, cam-drin sylweddau a digartrefedd cyffredinol. Yn ogystal, gwelwyd fod achosion yn datblygu i fod yn fwy cymhleth, ac mae angen ymyrraeth a chefnogaeth ar gyfer nifer o broblemau, gyda mwy o enghreifftiau yn y gwasanaeth ar gyfer pobl hŷn (55+ oed). Heb amheuaeth, rydym wedi gweld symudiad clir o ran dwyster achosion, o lefel isel i ganolig i ganolig i uchel, lle mae agen i'r ddarpariaeth symud oddi wrth ddull ataliol, fel y gwelwyd yn hanesyddol, tuag at ddull sy'n canolbwyntio ar ymyrraeth gynnar wedi'i dargedu ac arbenigol.
- ii. Darparwyd pum prosiect llesiant unigol arloesol wedi'u hanelu at grwpiau amrywiol, dan arweinyddiaeth y Gwasanaethau Tai mewn cydweithrediad â phartneriaid amrywiol. Medrwn Môn, yn bennaf, a sicrhaoedd y cyllid o ffynohellau grant amrywiol, gan gynnwys y Loteri Cenedlaethol. Roedd grwpiau'n cynnwys Plant ag anableddau / Oedolion ag anableddau dysgu a rhai a gefnogi'r gan y

Grant Cymorth Tai / Plant Gogledd Ynys Môn a gyllidir gan Magnox / Plant ar y gofrestr amddiffyn plant a phlant sy'n derbyn gofal / Tenantiaid y Cyngor. Cynigiwyd pecynnau llesiant yn cynnwys anodau garddio neu adnoddau i'w defnyddio dan do er mwyn cefnogi llesiant. Derbyniodd dros 1,000 o breswylwyr becynnau llesiant a derbyniwyd adroddiadau o ddeilliannau cadarnhaol. Mae adroddiadau unigol ar gyfer pob un o'r prosiectau ar gael drwy'r Gwasanaethau Tai. Cafodd yr adnoddau ar gyfer y prosiectau hyn eu danfon gan Clwyd Alyn a SKY.

5.2 Tensiynau Cymunedol / agweddau Cydlyniant

5.2.1. Yr her

Gall Tensiwn Cymunedol amrywio o ran diffiniad yn dibynnu ar gyd-destun neu sefyllfa arbennig. Mae Llywodraeth Cymru wedi datgan yn flaenorol yn y Cynllun Cydlyniant Cymunedol Cenedlaethol bod angen i Awdurdodau Lleol nodi ac ymateb yn gynnar er mwyn mynd i'r afael â thensiynau cymunedol a bod angen rhoi proses fonitro tensiynau cymunedol mewn lle i ymateb i faterion lleol. Er mwyn cyflawni hyn yn effeithiol, mae angen i'r nifer o ddigwyddiadau posib gael eu nodi drwy systemau monitro tensiynau sydd yn gynaliadwy ac yn ymateb i densiynau sy'n datblygu pryd ac os byddant yn codi.

5.2.2. Rhwydwaith Monitro Tensiynau - Sefydlwyd grŵp monitro Tensiynau Is-Ranbarthol er mwyn cael gwybodaeth fwy pendant gyda mewnbyn gan Arolygwyr Ardal yr Heddlu o Langefni, Caernarfon, Dolgellau, Porthmadog a Llandudno yn ystod y pandemig. Wrth i'r pandemig ddatblygu, sefydlwyd cysylltiadau cryfach gydag asiantaethau trwyddedu ac asiantaethau eraill e.e. y Parc Cenedlaethol, Morwrol ac ati. Cryfhawyd cysylltiadau â sefydliadau trydydd sector drwy Grŵp Cydnerthedd Cymunedol Gogledd Cymru a oedd yn cyfarfod yn wythnosol, a drwy gyfarfodydd wythnosol gydag arweinwyr Cydlyniant Cymunedol Sirol dynodedig a gyda Llywodraeth Cymru i roi a derbyn diweddariadau gan ranbarthau eraill yng Nghymru.

Anfonwyd 'Ffurflen Adrodd am Densiynau Cymunedol' at yr holl Gynghorau Tref a Chymuned ar Ynys Môn ar gyfer adrodd am bryderon a digwyddiadau yn gysylltiedig â thensiynau cymunedol ac i greu cysylltiadau cryfach gyda chymunedau llawr gwlad.

Paratowyd adroddiad monitro tensiynau ddwywaith yr wythnos ar gyfer timau rheoli mewn tair sir gan raddio'r tensiynau fel rhai uchel, canolig neu isel, ynghyd ag ystadegau diweddaraf yr heddlu ar ddigwyddiadau cysylltiedig â Covid-19, tensiynau cenedlaethol, troseddau casineb a throseddau eraill ac ati.

Wrth i'r pandemig ehangu, ac er mwyn datblygu ymatebion gweithredol ymarferol, sefydlwyd Grwpiau Monitro Tensiynau lleol ym mhob sir, a oedd yn derbyn mewnbyn gan sefydliadau partner e.e. CNC, yn ogystal â chydweithwyr ym meysydd Priffyrdd, Morwrol, Tai, Safonau Masnach, Iechyd yr Amgylchedd, yr Heddlu, Tîm Cyfathrebu'r Awdurdod Lleol ayb.

Yn ogystal, roedd cysylltiad rheolaidd gyda sefydliadau BAME (pobl dduon ac Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig) lleol i fonitro unrhyw droseddau casineb neu densiynau cymunedol e.e. NWAMI, NWREN, Cymorth i Ddiodefwrwr ayb, a Grŵp Ymddygiad Gwrthgymdeithasol newydd ar gyfer y sector tai preifat, gyda'r adran lechyd yr Amgylchedd a'r Heddlu'n cymryd rôl arweiniol.

5.2.3. Tensiynau Cymunedol – Bu'r Tîm Cydlyniant Cymunedol ynghlwm â monitro nifer o wahanol fathau o densiynau yn ystod y pandemig. Mae'r tabl isod yn cynnwys enghreifftiau o'r materion a gafodd effaith ar densiynau cymunedol ar Ynys Môn:-

Rhif.	Materion oedd yn achosi tensiwn
1.	Cau Canolfannau Crefyddol e.e. Mosg Bangor sy'n gwasanaethu Ynys Môn
2.	Ymwelwyr yn diystyru cyfyngiadau – pobl leol yn ofni mewnfudwyr
3.	Pobl ifanc yn crwydro stadau mewn grwpiau mawr (torri cyfyngiadau)
4.	Nifer enfawr o negeseuon negyddol ar y cyfyngau cymdeithasol (yn gysylltiedig â throseddau casineb)
5.	Defnydd helaeth iawn o ail gartrefi e.e. Rhosneigr, Rhoscolyn ayb.
6.	Tudalen Facebook 'Cau'r Pontydd' yn galw am ddefnyddio'r fyddin.
7.	Graffiti ac Arwyddion – negeseuon "ewch adref, nid oes croeso i ymwelwyr"
8.	Lonydd i draethau lleol yn cael eu cau neu eu hatal yn anghyfreithlon e.e. Aberffraw
9.	Bygythiadau y byddai pobl yn cymryd y gyfraith i'w dwylo eu hunain e.e. annog pobl i daflu cerrig at ymwelwyr, neu weithredoedd gwaeth
10.	Grwpiau mawr o bobl yn cael partïon – gan dorri rheolau'r cyfnod clo
11.	Nifer o achosion o 'wersylla gwyllt' anawdurdodedig
12.	Cynnydd sylweddol mewn troseddau casineb o gymharu â'r flwyddyn ddiwethaf hyd yma
13.	Ymosodiadau ar yr Heddlu a swyddogion gwasanaeth cyhoeddus e.e. poeri
14.	Cymunedau BAME (pobl dduon, ac Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig) mewn mwy o berygl o gael eu heintio â Covid-19
15.	Pryderon am weithwyr ffatri yn teithio i'r gwaith gyda'i gilydd e.e. '2 Sisters'
16.	Lonydd i draethau a chartrefi yn cael eu blocio oherwydd parcio dwbl ar lonydd cul
17.	Achos sylweddol o Covid-19 yn ffatri '2 Sisters' yn Llangefni
18.	Llety 'Air B&B' yn dal i gael eu rhentu yn ystod y cyfnod clo
19.	Rhai meysydd gwerysyla'n torri rheolau Covid-19 ar gychwyn y cyfnod clo
20.	Pobl ifanc yn ymgynnull mewn grwpiau mawr mewn parciau
21.	Adroddiadau am lefelau uwch o gam-drin domestig a thrais mewn cartrefi
22.	Gosod unedau ar gyfer y digartref mewn ardal breswyl yn Llangefni
23.	Pryderon y byddai criw o Sipsiwn a Theithwyr yn dychwelyd i'r Iwerddon gyda pherson ymadawedig
24.	Sensitifrwydd ynghylch nifer o wyliau crefyddol yn ystod y cyfnod clo e.e. RAMADAN, EID, Gŵyl Iddewig ayb.
25.	Cyfyngiadau ar gladdedigaethau oherwydd gofynion crefyddol yn ystod y cyfnod clo
26.	Diffyg argaeledd offer diogelu personol (PPE) ar gyfer gweithwyr rheng flaen

27.	Crynhoi bwydydd a chyflenwadau a phrinder bwyd mewn, e.e., siopau bach
28.	Goblygiadau ailagor ysgolion yn dilyn achos lleol
29.	Cartrefi modur a charafanau yn aros mewn safleoedd anawdurdodedig
30.	Bygythiad o wneud difrod troseddol i fastiau ffonau symudol 5G
31.	Twyll yn gysylltiedig â Covid-19 (gwahanol achosion, cyd-destunau a lleoliadau)
32.	Gwerthu cyffuriau yn yr awyr agored ar Stadau Tai Cyngor (cysylltiedig â llinellau sirol)
33.	Dwyn o eiddo gwag (busnesau a phreifat) yn ystod y cyfnod clo
34.	Mwy o ymddygiad gwrthgymdeithasol mewn llety Gwely a Brecwast i'r digartref a stadau tai
35.	Gweithgarwch yn y cyfryngau yn corddi pryderon lleol am y coronafeirws (pryfocio)
36.	Diffyg argaeledd lleoliadau profi Covid-19 lleol ar hyd yr Ynys
37.	Argaeledd cyflenwadau meddygol i fferyllfeydd oherwydd cynnydd yn y galw
38.	Pryder ynghylch dyfodol cartrefi gofal a nyrsio oherwydd y pandemig
39.	Pryder nad oedd digon o beiriannau anadlu a chyflenwadau o ocsigen mewn lle
40.	Protestiadau BLM ym Mangor a Chaernarfon – gyda thrigolion Ynys Môn yn cymryd rhan ynddynt
41.	Cerfluniau a strwythurau coffaol mewn perygl oherwydd BLM
42.	Ymwelwyr yn torri rheoliadau'r cyfnod clo ac yn teithio i Ogledd Cymru i gael picnic ac ymweld ag ardaloedd o harddwch am y diwrnod/penwythnos
43.	Tensiynau rhwng Saeson a Chymru a Chymru a Saeson oherwydd tensiynau ymysg pobl leol/ymwelwyr
44.	Diffyg eglurder ynghylch rheoliadau Covid-19 yng Nghymru (gan Lywodraeth Cymru)
45.	Problemau traffig a pharcio mewn nifer o leoliadau poblogaidd adnabyddus e.e. Niwbwrch
46.	Mwy o sbwriel a biniau gorllawn mewn rhai cyrchfannau i ymwelwyr
47.	Gormod o bobl ar draethau a pheidio cadw pellter cymdeithasol ar draethau poblogaidd
48.	Troseddau parcio ar lonydd yn arwain at draethau prysur a chyrchfannau i ymwelwyr
49.	Mwy o dipio anghyfreithlon gan fod canolfannau ailgylchu ar gau
50.	Graffiti ar Dŵr Marcwis yn Llanfairpwll

5.2.4. Canlyniad - Mae'r tensiynau cymunedol uchod wedi galw am ymatebion amrywiol gan wahanol bartneriaid a sefydliadau, gan gynnwys rhai o adrannau'r Cyngor Sir. Nid yw rhai o'r grwpiau monitro tensiynau cymunedol yn cyfarfod mor aml yn awr, ond sefydlwyd Fforwm Cydlyniant Cymdeithasol newydd i gefnogi fframwaith mwy cadarn a chynaliadwy wrth symud ymlaen yn ystod yr Hydref a'r Gaeaf a dylai hynny ddarparu mecanwaith symlach ar gyfer gwaith partneriaeth gydag e.e. y sector BAME (pobl dduon, Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig) a phartneriaid allweddol megis Heddlu Gogledd Cymru a BIPBC.

5.3 Cydweithio o ran Profi a TTP

5.3.2 Yr her

- a. Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru'r 'Strategaeth Profi, Orlhain a Diogelu ar gyfer profi'r cyhoedd ac olrhain lledaeniad Coronafeirws yng Nghymru.
(<https://gov.wales/test-trace-protect>)
- b. Amlinellodd y Cynllun dri gweithgaredd mawr yr oedd angen eu datblygu
  - Cadw llygad ar y Boblogaeth
  - Samplu a Phroffion
  - Orlhain Cyswllt a Rheoli Achosion
- c. Mae'r Strategaeth yn amlinellu dull tair haen o Orlhain Cyswllt yng Nghymru - Haen Genedlaethol, Cell Ranbarthol a Chell Leol
- d. Nid oedd modd cyflawni'r strategaeth yn effeithiol trwy ddefnyddio adnoddau gwarchod iechyd o fewn lechyd Cyhoeddus Cymru neu Lywodraeth Leol ac o ganlyniad roedd natur y wybodaeth am gleifion i'w chasglu a'i dosbarthu yn golygu y byddid yn ceisio sicrhau'r adnoddau ar gyfer cyflawni'r strategaeth trwy adleoli gweithwyr sector cyhoeddus
- e. Mae defnyddio gweithlu anarbenigol yn hanfodol er mwyn caniatáu i Swyddogion Iechyd yr Amgylchedd arbenigol a'r timau gwarchod iechyd arbenigol yn lechyd Cyhoeddus Cymru ganolbwyntio ar y tasgau a'r achosion mwy cymhleth.
- f. Gwirfoddolodd CSYM, yn seiliedig ar brofiad o gynllun peilot a weithredwyd yng Ngheredigion, i sefydlu a threalu proses Orlhain Cyswllt ar yr Ynys i lywio datblygiad Model Rhanbarthol

5.3.3. Sut ymatebodd y Cyngor

- a. Cydnabu CSYM, ynghyd â'r holl Awdurdodau Lleol eraill yng Nghymru, fod ganddo rôl allweddol i'w chwarae o ran gweithgaredd haen leol yn unol â'r Canllawiau Cenedlaethol
- b. Canolbwyntiodd awdurdodau lleol ar sefydlu'r celloedd lleol tra'n dylanwadu ac ymgysylltu er mwyn sicrhau bod y Gell Ranbarthol wedi'i sefydlu'n effeithiol i gwrdd ag anghenion lleol
- c. Adolygodd CSYM y Strategaeth a chysylltodd ag Awdurdodau Lleol eraill, ICC a BIPBC i sefydlu prosiect peilot Orlhain Cyswllt ar yr Ynys i lywio datblygiad y drefn Profi, Orlhain a Diogelu ranbarthol
- d. Wrth sefydlu'r Cynllun Peilot ar gyfer POD a'r dull Rhanbarthol o weithredu, fe adleolodd y Cyngor staff i'r rolau canlynol yn y Gell Leol:
  - i. Rheolwr Cymorth Busnes
  - ii. Orlheinydd Cyswllt
  - iii. Cynghorydd Cyswllt
  - iv. Cymorth Gweinyddol
- e. Darparwyd cymorth yn y maes lechyd yr Amgylchedd gan y swyddogaeth Gwarchod y Cyhoedd
- f. Darparwyd cefnogaeth Glinigol ac Iechyd y Cyhoedd gan y Gell Ranbarthol a arweiniwyd gan ICC / BIPBC
- g. Unwaith yr oedd y broses olrhain cyswllt yn weithredol, canolbwyntiodd y Cyngor, ynghyd ag Awdurdodau Lleol eraill Gogledd Cymru, ICC a BIPBC, ar sefydlu a gwreiddio'r gwasanaeth yn y tymor hwy - roedd hyn yn cynnwys adolygu anghenion gweithlu a mabwysiadu model cyflogaeth, diogelu data, llywodraethu. ac ati.
- h. Cafwyd £11.2M gan Lywodraeth Cymru i sicrhau bod y Strategaeth Profi, Orlhain, Diogelu (POD) yn cael ei gweithredu tan fis Mawrth 2021
- i. Mae tîm cyflogedig bellach wedi ei sefydlu i sicrhau bod y broses Orlhain Cyswllt yn cael ei gweithredu'n effeithiol tan fis Mawrth, 2021

5.3.4 Canlyniad

- a. Proses Orlhain Cyswllt effeithiol
- b. Oherwydd yr ymateb rhagweithiol llwyddodd y Cyngor i drefnu'r haen leol yn gyflym ac yn effeithiol yn unol â'r dull cenedlaethol a rhanbarthol, a hynny gyda'r nod o leihau'r risg o haint ac i gyfyngu lledaeniad yr haint yng nghymunedau'r Ynys, gan leihau nifer yr achosion mewn ysbytai ac yn y pen draw, ostwng y cyfraddau marwolaeth yn sgil COVID-19
- c. Rheolwyd yr achosion a dorrodd allan yn y ffatri 2 Sisters yn effeithiol ac nid ymledodd i'r gymuned
- d. Mae'r broses Orlhain Cyswllt yn parhau i weithredu'n effeithiol.

6. GWERSI A DDYSGWYD A'R Ffordd YMLAEN

Wrth ddelio ag unrhyw argyfwng mae angen pwysu a mesur, ynghyd â dysgu a chasglu gwybodaeth allweddol i lywio cynlluniau ar gyfer y dyfodol. Cynhaliwyd ymarfer myfyrio a dysgu cychwynnol ddiwedd Mehefin 2020. Roedd hwn ar ffurf dadansoddiad SWOT (cryfderau, gwendidau, cyfleoedd a bygythiadau) a gwblhawyd gan bob aelod o'r tîm rheoli yn eu meysydd Gwasanaeth perthnasol ac a gasglwyd ynghyd mewn un ddogfen gan y Pennaeth Gwasanaeth / Cyfarwyddwr. Yn dilyn adolygiad ac ystyriaeth bellach, mae'r Tîm Arweinyddiaeth Strategol wedi cytuno ar y materion sy'n sefyll allan o safbwynt corfforaethol:

Cryfderau

1. Mae Technoleg Gwybodaeth wedi golygu y bu modd gweithio gartref yn effeithiol (parhad busnes)
2. Mae cyfathrebiadau o'r brig i lawr wedi bod yn effeithiol ac yn gadarnhaol
3. Mae cydweithredu'n fewnol a chyda phartneriaid wedi bod yn bwysig ac yn effeithiol (gan adeiladu ar drefniadau cyn-COVID)
4. Mae'r rhan fwyaf o'r gweithlu wedi addasu'n gyflym ac yn effeithiol i ffordd wahanol o weithio a / neu ofynion newydd (ymddygiadau a galluoedd newydd)
5. Gwytnwch ac ymrwymiad y gweithlu
6. Lleihau carbon a buddion amgylcheddol (angen mesur / meintioli)

Gwendidau

1. Anawsterau Technoleg Gwybodaeth yn y cartref (band eang, arafwch citrix ac ati)
2. Gwytnwch a hyblygrwydd y system ffôn
3. Parhau i ddefnyddio prosesau papur mewn rhai meysydd gan ddibynnu ar brosesau maniwel (llungopïo, sganio ac ati)
4. Anawsterau gweithio gartref i rai staff - methu gwneud, lleoedd gwaith anaddas, hunanynysu, goruchwylio perfformiad, cefnogi, rheoli o bell, lles ac ati.
5. Her oriau hir, sicrhau cydbwysedd rhwng bywyd a gwaith, a'r gallu i gymryd amser i ffwrdd i rai staff
6. Mae anghysondebau mewn arddulliau, galluoedd ac ymddygiadau rheoli ac arweinyddiaeth yn effeithio ar staff ac allbynnau.

Cyfleon

1. Manteisio ymhellach ar Dechnoleg Gwybodaeth - cyfarfodydd rhithwir, prosesu electronig, office 365, cyfathrebu ac ati.

2. Sicrhau gwell cydbwysedd rhwng gweithio o'r swyddfa a gweithio gartref, gyda chydbwysedd rhwng bywyd a gwaith a manteision llesiant
3. Lleihau seilos Gwasanaeth, gan weithio'n fwy thematig ar draws y strwythur i wella ymwybyddiaeth, dealltwriaeth a pherfformiad
4. Adolygu sut mae gwasanaethau'n cael eu strwythuro a'u darparu a defnyddio prosesau cysylltiedig i wella perfformiad ac effeithiolrwydd
5. Gwella effeithlonrwydd trwy leihau amseroedd teithio i gyfarfodydd, nifer y milltiroedd a deithir, yr angen am ofod swyddfa a phrosesau maniwel
6. Prif ffrydio buddion amgylcheddol, hinsawdd a digarboneiddio trwy fabwysiadu polisïau, protocolau ac arferion gweithio newydd.

Bygythiadau

1. Parhad a gwytnwch busnes yn dibynnu ar Dechnoleg Gwybodaeth
2. Gall gweithio gartref fod yn ddwys ac yn unig i rai staff a gall gael effaith negyddol ar gydlyniant tîm a'r gallu i integreiddio staff newydd
3. Diffyg gallu i adnabod a mabwysiadu datrysiadau digidol deinamig newydd (gyda gwrthwynebiad i newid gan rai staff)
4. Mae gwytnwch, gallu a chapasiti mewn rhai meysydd gwaith allweddol yn fregus ac yn fain.
5. Effeithiau negyddol ar les a llesiant personol rhai staff, gyda gofynion ac ansicrwydd yn creu straen a phryder (anodd eu canfod, eu cefnogi a'u rheoli o bell)
6. Rhai staff yn methu addasu a newid, gan ddod yn rhwystr i gynnydd ac effeithio'n negyddol ar eu lles eu hunain
7. Mae diwygio rheolaethau mewnol yn cynyddu'r risgiau a'r tebygolrwydd o ddiffyg cydymffurfio, twyll, camgymeridau ac ati.

Mae'r allbwn o'r broses ddadansoddi SWOT, fel y crynhoir uchod, yn cael ei ddefnyddio i lywio a dylanwadu ar y cynllun gweithredu ar gyfer adfer datblygiad y sefydliad (a phenderfyniadau cysylltiedig ar adnoddau).

7. TREFNU A CHYNLLUNIO'R ADFERIAD

- 7.1 Roedd yr adroddiadau a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith ar 13 Gorffennaf a 17 Awst yn adrodd ar fframwaith a ffrydiau gwaith adfer y Cyngor. Adroddir ar y rhaglenni gwaith adfer i'r Bwrdd Rhaglen Corfforaethol yn y lle cyntaf, sy'n cynnwys mewnbwn gan Aelodau Sgriwtini. Yna, cyflwynir adroddiadau crynodol i'r pwyllgorau sgrwtini. Bydd hyn yn rhoi cyfle i'r Pwyllgor graffu ar y cynnydd o ran cyflawni meysydd thematig allweddol a siapio rhaglenni gwaith y Pwyllgorau wrth symud ymlaen.

6 – Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb [cynnwys effeithiau ar yr Iaith Gymraeg]

Amherthnasol

7- Goblygiadau Ariannol

8 – Atodiadau:

9 – Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach os gwelwch yn dda):

Papur Sgopio: Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio, 21/09/2020. Craffu ar Agweddau Cymunedol Ymateb y Cyngor i'r Argyfwng Covid-19

Anwen Davies, Rheolwr Sgriwtini, Cyngor Sir Ynys Môn, Swyddfeydd y Cyngor, Llangefni. LL77 7HF

Dyddiad: 07/09/20